

Syyttäjälaitos

2.7.2020

Dnro 61/61/20

Maa- ja metsätalousministeriö

Lausuntopyyntö 29.5.2020 MMMO 19:00/2020

Luonnos hallituksen esitykseksi elintarvikelaiksi

Syyttäjälaitos toteaa siltä pyydettyinä lausuntona seuraavaa.

Elintarvikelain 9 luku Hallinnolliset pakkokeinot ja seuraamukset**66 § Elintarviketoiminnan seuraamusmaksu**

Syyttäjälaitos kannattaa hallinnollisen seuraamusmaksun säätämistä. Se vähentää selkeiden ja vähäisempien asioiden kuormittavuutta rikosproses-
sissa.

Rangaistuksenluonteisia hallinnollisia seuraamuksia säädettäessä on kuitenkin tärkeää, että menettely, mistä seuraa hallinnollinen seuraamusmaksu, ja menettely, mistä voi seurata rikosoikeudellinen rangaistus, eivät ole sisällöltään samanlaisia. Näin vältetään ehdotuksessa mainittu riski Ne bis in idem -periaatteen loukkaamisesta.

Ne bis in idem – periaate on tarkoituksensa mukaisesti vakiintuneesti tekijäkohtainen. Esityksen perusteluja lukiessa saattaa tulla vaikutelma siitä, että siitä on tehty menettelykohtainen. Tätä olisi hyvä selventää. Mikäli oikeushenkilö on tuomittu tietystä lainvastaisesta menettelystä rangaistukseen, ei tämän pitäisi yleensä estää asian tutkimista ja rangaistuksen tuomitsemista luonnollisena henkilönä toimineen henkilön osalta ja toisinpäin. Yleisesti tunnetuille periaatteille pitäisi antaa eri yhteyksissä alkuperäisen tarkoituksen mukainen sisältö.

Hallinnollisen ja rikosoikeudellisen menettelyn selkeä ero helpottaa asian käsittelyä viranomaisissa. Tällainen ratkaisu on valittu mm. jätelaissa, missä sen 13 luvun 131 §:n laiminlyöntimaksun edellytykset eivät ole päällekkäisiä varsinaisten kriminalisointien kanssa. Vastaavanlaisella ratkaisulla varmistettaisiin myös seuraamusmaksun käytön yhtenäisyys. Siten ei olisi sattumanvaraista, joutuuko asianosainen lainvastaisen menettelynsä johdosta hallintoprosessiin vai rikosprosessiin. Prosessit ovat hyvin erilaisia ja myös niiden vaikutus asianosaisen ”maineeseen” saattaa poiketa merkittävällä tavalla. Myös oikeussuojakeinot ovat hyvin erilaisia rikosprosessissa ja hallintoprosessissa.

68 § Rangaistussäännökset

Rangaistussäännösten osalta esityksessä on todettu viittaussäännösten olevan informatiivisia ja näin ollen tarpeettomia ja toisaalta rangaistussäännöksessä todetaan, että ”on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta”, elintarvikerikkomuksesta sakkoon”.

Syyttäjälaitos esittää, että viittaus rikoslakiin tulisi säilyttää. Nykyiset laillisuusperiaatteeseen liittyvät viittaussäännökset nousevat säännöllisesti prosessin kohteeksi muissakin rikoslajeissa.

Ruokaviraston aseman parantaminen rikosprosessissa on tervetullut ja erityin tarpeellinen säännös. Näin varmistetaan asiantuntijuus koko ketjussa.

82 § Rikkomuksesta ilmoittajan henkilöllisyyden suojaaminen

Syyttäjälaitos kannattaa esitystä myös tältä osin. Ilmoittajan pelko omaan asemaan kohdistuvasta painostuksesta tai kostotoimenpiteistä on omiaan ehkäisemään toisen lainvastaisen menettelyn paljastumista. Kun kyseessä on ihmisten terveyttä uhkaava menettely, on olennaista, että menettely uskalletaan tuoda julki.

86 § Koneellinen allekirjoitus

Syyttäjälaitos kannattaa ehdotettua koneellista allekirjoitusta. Vastaavanlainen säännös on sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain 24 §:ssä.

Rikoslain 44 luku Terveyttä ja turvallisuutta vaarantavista rikoksista

Esityksessä ei ole ehdotettu muutoksia rikoslakiin. Tältä osin toistetaan Valtakunnansyyttäjänviraston maa- ja metsätalousministeriön aikaisempaan lausuntopyyntöön (MMMO 25:00/2016) antamassa lausunnossa esitetty.

RL 44 luvun 1 §:n rangaistusasteikko

Elintarvikelain tarkoituksena on kuluttajan terveyden ja taloudellisten etujen suojaaminen. Rikoslain 44 luvun 1 §:n terveysrikos, johon nykyisessä rangaistussäännöksessä viitataan, on henkeen ja terveyteen kohdistuva rikos. Sen maksimirangaistus on 6 kuukautta vankeutta. Nykyisen tuomioistuinkäytännön valossa tämä tarkoittaa sakkorangaistusta vakavistakin terveysrikoksista. Rangaistusmaksimin vuoksi käytettävissä olevat tutkinta- ja pakkokeinot jäävät hyvin vaatimattomiksi.

Ottaen huomioon Euroopan Unionin lainsäädännön edellytys rikosoikeudellisten keinojen tarkoituksenmukaisuudesta ja rikosten välinen yleinen suhteellisuusperiaate, Syyttäjälaitos esittää rikoslain 44 luvun 1 §:n rangaistusasteikon miettimistä uudestaan.

Elintarvikealalla on yleisesti tiedossa, että esimerkiksi osassa Eurooppa suuri osa elintarvikepetoksiksi katsottavista menettelyistä on järjestäytyneen ja laajamittaisen suuria hyötyjä tavoittelevien rikollisten hallussa. Suomen ei pitäisi olla houkutteleva kohde epärehellisille toimijoille alhaisten rangaistusasteikkojen johdosta.

Oikeushenkilön rangaistusvastuusta

Elintarvikelainsäädännön pääasiallisena kohteena ovat elintarvikealan toimijat; ruoan tuottajat, valmistajat, jakelijat ja myyjät, jotka suurimmaksi osaksi toimivat erilaisten liiketoimintaa harjoittavien yhteisöjen muodossa. Oikeushenkilön rangaistusvastuun laajentaminen ainakin rikoslain 44 luvun 1 §:ään samoin kuin terveyden vaarantamisrikokseen ja sen törkeään tekemiseen, olisi tästä syystä varsin perusteltua.

Kun lainvastainen menettely tapahtuu yhteisön toiminnassa, saattaa yhteisösakon määräämisellä olla enemmän vaikutusta kuin yksittäiselle tekijälle määrättyllä sakkorangaistuksella. Yhteisösakon määrääminen ei myöskään välttämättä edellytä rikoksentekijän selvittämistä esitutkinnassa.

Rikosvastuun toteuttaminen ja nimenomaan sen oikea kohdentaminen ovat yksi rikosoikeuden peruseriaatteista ja vaikuttavat rangaistusten ennaltaehkäisevään tehoon. Yhteisösakon käyttö kohdentaa vastuuta oikeammin ainakin niissä tapauksissa, missä yksittäiset väliportaana henkilöt toteuttavat yhtiössä jo pitkään, mahdollisesti jo ennen heitä vallinnutta lainvastaista toimintakulttuuria. Myös hyöty laittomasta menettelystä tulee yleensä yhtiölle ja sen osakkeenomistajille.

Muilta osin Syyttäjälaitoksella ei ole esitykseen huomautettavaa.

Leena Metsäpelto

Apulaisvaltakunnansyyttäjän sijainen, valtionsyyttäjä

Heidi Nummela

Erikoissyyttäjä